

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Мал фермазында коммунисттерниң

ролю

Өвүрүң партия райкому болгаш колхозтарда партия организациалары мал фермаларының ажылын экинчи диниче оңа кичээгени салып, оларның ажылыны яны буру участкаларына коммунисттер тус-тус быжыргалаан.

Бистиң районунд колхозтарында бүгү коммунисттерин 70 ажыг хуузу, азы 145 кижи колхоз будурулушунда, оларнын иштинден 76 коммунисттер мал фермаларында быжыратынган доктаамал аймаклар турар. Олар кадарчылар, саанчылар турунандан аңгыда, фермаларда малчыларның ортузунга организациак, масса-политиктиг ажыларын чорудуп, малчыларнын аразында социалистик чарышты артыктап, баштап турарлар.

Фермаларда коммунисттерниң организациак ажылынын түнелинде малдың баш саны улам-на өсүп, уксааны ажында, оң ортузунда чорудуп берип турар. Районунд колхозтарында малчылар бода малдык 34,7 хуузу, койнуң 62,8 хуузу, эшкүнүң 22,9 хуузу экинчилигинен. Малдың, илангыя койнуң уксааны экинчидер керекке «Торгалыг» колхозта анык коммунисттер хой фермазынык эргелекчи эш Дамбаажы, зоотехник эш Лайзаа олар буттарынык бүгү билгилерин болгаш аргаларын берип турарлар. Ычангаш, амыг үеде колхозтун бүгү койнуң 72 хуузу чыгычарын дүктү, бедик продуктуду койго болган. 1959 чылда колхоз чугае хой ажылында 2 миллион 548 муң рубльдин орулганын алган. О болза, 1954 чылдазы биле деңгээлге 1959 чылда хой ажылында алган орулга 11 катап, а чугае дүктөн алганы—18 катап хой болган.

Мал ажылында коммунисттер М. Чаш-оол, Т. Сундуй-оол, Т. Чепей-оол, О. Бургут, Д. Янзюо болгаш оонда эске эштер эң муракчылар болуушунда, оң организациак чорудуп берип турар. «Торгалыг» колхозтун ирт кадарчызы М. Чаш-оол эртеңки чылдың кыжынында малын эки аур ажырап, чаксы кыргыдада ирт бүрүдүндө-не 4,8 кг дүктү кыргып алган. Ол-ла колхозтун анык ирттер кадарчызы эш Т. Сундуй-оол ирттериниң чыгы семитилгезин кончут эки организациак, хойжуларын организациап, баштап алган, 60 чылдың кыжынында мал чеминге четир санын сизген белекпей алган, «Коммунизмче орук» колхозта хой кадарчызы эш М. Чепей-оол

316 хойдон 332 хураганнарны меиди камчалап, өстүрүп алган болгаш 60 чылдың бирги кыргыдазында хой бүрүдүнд 3,4 кг дүктү алган. Ол, бодунуң күжү-биле келир кыштың мал чеминге 20 тонна сизген келип алган болгаш кыштаан эки белекпей турар. «Кызыл туку» колхозтун инек кадарчызы, СЭКП кижигунуге кандидат эш О. Бургут төрөөн 54 инезин бызааларын бүрүн камгалап өстүрүп алган болгаш инектиң чагы олар семитилгезин кончут эки чоруткан.

Колхозтарын мал фермаларында өчтөт болгаш үчүттү шын тургузары мал ажылына улуг жүжү-дузалыг. Ол хүлээлгени коммунист Д. Янзюо үлгелерин чорудуп, саанчыларын ортузунда социалистик чарышты организациап, улаутуп, партийжи-политиктиг ажылы чорударына илдепкейлиг киржиң турар.

Алган социалистик хүлээлгелерни күсөдире талазы-биле «Коммунизмче орук» колхозтун баштаар чери (даргазы коммунист эш А. Шаалы, партия организацианың секретары эш К. Аймаал) азын эки организациак кемчелерин ап чорудуп турар. Артедь күрүгө дүк сазар хүлээлгени 100 хуу күсеткен, а өйт болган сүттүн планын күсөдир четкен.

Мал ажылында коммунисттер үстүнде айтылган чамдык эки көргүзүлгени хамыктың мурунда партийжи-организациак болгаш партийжи-политиктиг ажылы малчыларнын ортузунга күштелерин тургаш чеди алган. Партия организациалары социалистик чарышты фермалар болгаш тус-тус саанчылар, кадарчылар аразында дегергенге-биле камгалап, оң түнелдерин доктаамал үндүрүп, чарыштың тынлекчилерин колхозтарын көргүзүп болгаш районунд хүндүлө сабырааларына чырыдып, кызыл тукучтарын (коммунедерин) тыпсып турар. Ол ышкаш, көсү агитацианы камгалапкан. Колхозтарын болгаш фермаларын 1960 чылда алган социалистик хүлээлгелерин, азы-бүрү плакаттарын болгаш диаграммаларын, кийгирыгарын колхозтарын төптөринде, фермаларда эң көсүк черлерде аскалыан.

Малчыларнын алган социалистик хүлээлгелерин күсөдире талазы дугайында айтырыгын партия рай-

комунун бюрозунга болгаш партия хурадаларына чугаалап, ажылда четпестерин чайладыр, муракчыларын дуржулгазын непередир кемчелер алдынын турар. Мал фермаларында малчыларнын ортузунга партия организациаларын чорудуп турары масса-политиктиг ажылына бистиң көздө интеллигенциясы—башкылар, экинчилер, көздө ажылагыйның тусай өртемчилери дыка улуг рольду ойноп турар. Маана бистиң эки агитаторларымыз эштер Маншал-оолду, Бюрбонун, Куларын, Шойлактын, Дагыштын болгаш оон-да эскелерин кызымаккай, улуг организациак ажылы оңзап дегелгезин чугула.

Үстүнде айтылган чамдык эки түнелдер-биле чергелештир, мал фермаларында партийжи масса-политиктиг болгаш организациак ажылдарда улуг четпестер база бар. Чамдык малчы коммунисттерин талазындан ажылга харысалга чок, малдын ажаалга-тежээли баксырадыр, оң келергере чидирин-когаралды безин болдура бөр чүдүлөр турган. Чизжэ, «Торгалыг» колхозка хой кадарчызы турган эш Санлы малдык чам төлүндү ажаалганы баксырадыр, 17 хураганны чидиритте таварыштырган. «Коммунизмче орук» колхозка хойжу турган эш Дага ол ажылга үр чылдарын дургузунда ажаалдап келген кирезинде-ле бодунун арга-дуржулгазын бедиптес болгаш багай түнелдерин ажаалдап келген. Мындык байдал-биле моон сөзгөр канчар-даа өптөжин болбас деп көргөш, оларны хойжу хүлээлгезинден хостан.

Мал ажылында четпестерин шиптирлин-биле чайладыр, мал ажаалдагычтарын харысалганын бедилди турган, малдың баш санын көзүлөдир, уксааны экинчидер болгаш продуктулуун бедидер улуг орулганын районунд партия, совет органдары, бүгү ажылы чону чугае чокка күсөдир шыдар.

М. СЕРЕН-ДОРЖУ, СЭКП райкомунд органдарын эргелекчи.

Комсомол ажылыне ничэнгей салыр

Улуг-Хем районунд Ленин атыг колхозта 80 ажыг кижигунеринд комсомолдун ийи өгө организациаларында тургустунган ВЛКСМ-ның комитеди бар. Оң секретарында нөдө ажыл-агый талазы-биле тусай өртемчил эш А. Кубрин аймакдап турар. Комсомолчулар аразында кандык ажылдарын ол комитеттин чорудуп турарын таныжы көрөдир.

Комсомолдун 1959 чылда өчтөт-сонгудалыг хурамында сонгар Көк-Чыраада болгаш № 2 хову бригаданында комсомол өгө организациаларын хурамы мынчага чедир чангыс-даа катап болган. Ол ышкаш, комитеттин бюрозунун хурамын база чымдырайып турар. Секретары эш Кубрин аймактар ортузунга кижизилде ажылы чорутпанын келген. Комсомолчу даалгаларын ВЛКСМ кижигунеринге берейн турар. Комсомолдун кижизилде ажылы чептес тургускан түнелдине колхозтун

чамдык аймактары арагалар, хой-инитиниң чурумун үрөп, артедь будурулушун кирешпейн турар. А комсомол комитеди чурум үрөкчелеринге канды-даа кемчег көргүспөйн турар. Харын-даа комитет секретары эш Кубрин чокта чач эзиртип арагалар алгаш, инваид Ооржак Доржуну дорамчылап эттөөн.

Кубринниң арагалар, шот-соода кылдыр четпес чоруп кездө Советтин күсүкүмүгө көрүп, кемчег турган. Ынчалза-да, ол оон канды-даа түнелди кылбас болгаш арагаларын үрдүктүлөп турар.

Ленин атыг колхозта комсомол өгө организациаларын ажылыне септиди, аныктарын ортузунга кижизилде ажылыне бедик дегелге тургузары ВЛКСМ райкомундан (секретары эш Сопулдай) негеттинип турар.

М. СЫГЫР-ООЛ.

Эртем болгаш техника пропагандазының айы

СЭКП ТК-ның июль Пленуму масаларын ортузунга политиктиг ажыл чеди чыл планын чедипширнин күсөдирине бирги чергең чугула жүжү-дузалыг деп айткан. Ол аймактың бир кол хевирин болза лекция пропагандазы болур. Бир эвес бо чылдың сес айларында Кызыл хоорайга номчуттуг лекцияларын санын өрткөн чылдың ол үе-биле деңгээл болза, элээн көзүлө. Ынчалза-даа эртем-техника темаларына лекциялар кончут өвөөш номчуттугун турар. Ол четпестерин чайладыр орулга-биле политиктиг болгаш эртем билгилерин непередир Нинителдин область салбырының баштаар чериниң эртем-техниктиг билгилер талазы-биле секциязы 1960 чылдың сентябрь 19-тан октябрь 19-ка чедир «Эртем-техниктиг билгилерин непередириниң айы» өрттирер деп шиптирлеэн.

Ону өрттирериниң үезинде эртем-техниктиг билгилериниң секциязы болгаш будурулде, албан организациа терлеринде лекторлар бөдүктери «СЭКП ТК-ның июль Пленумунд шиптирлериниң күсөдириниң дугайында», «Улус ажыл-агыйнын азын бүгү ады-ларынга химиянын ролу», «Чуртунд электржидилгези», «Ийги космиктиг корабл эдеринчи ны салып үндүргениниң болгаш черге эздирип келгениниң дугайында», «Улус ажыл-агыйнда радио-электроника дугайында» темаларга лекцияларын номчутуп болгаш бүдүрүлгенин чарыкчыларынын, радио-инженерлериниң, коммунист күш-ажыл бригадаларынын болгаш шалыкчыларынын дугайын база чугаалаар.

Лекция номчугулаарында аңгыда темаларык көзгөдөр болгаш конференцияларын организациаар. Ындык аймакдар сентябрь 19-та эгелей берген. Пассажирыр АТК-зынык илузунга Комсантин Эдуардович Цюлковскийнч мөчөөнүнд бөр 25 чыл болганына тураскааткан темалыг

кежээни өрттирген. Ол кежээге Кызылдын башкы институтунд башкылары Цюлковскийнч айма-амыдыралы олурушканына таныштырган болгаш космосту шиптедип алмын-га радиоэлектрониканың ролунд дугайы, космосче кижиниң уждарынын дугайын чугаалап бергенер. Оң соонда кежээниң кыркыкчилери эртем-техника талазы-биле кино-чурдуктарын көргөшөр. Пушкин атыг библиотеканың аймакчылары ол кежээге ном дегелгезин база кылганнар.

Октябрь 10-да кылдыр деп белекпей турары, хоорайнын инженер-техниктиг аймакчыларынын конференциязына чурттуң өйт-сүт үлөтүрүү, транспортту хөгжүдөр талазы-биле СЭКП ТК-ның июль Пленумунд шиптирлериниң күсөдириниң турарының болгаш техниктиг чедипширерин будурулгелерде шиптедип ап турарынын дугайында чурт үлөтүрүпүн область эргелелинч начальниги эш Ковыркинниң, өйт-сүт үлөтүрүпүн эргелелинч начальниги эш Маркинниң, автотрест эргелелинч начальниги эш Антисевтиң илеткелдерин дыннаар.

Хоорайнын тудуг организациаларынын аймакчыларына хоорай тудуунд талазы-биле Бүгү-экил чөпүлө хурамынын материалдарынын талазы-биле конференцияны өрттирер. Ол конференцияны кыркыкчилери «Тывада хоорай тудуунуң», «Тудугунд индустриалдыг аргазы», «Хоорайнын погаан-чылдыгы, чаагайдылганы болгаш санитарыг ашталганы», «Тудугуларын чаз санитар-техниктиг дегилгелери» деп илеткелдерин дыннаар.

Октябрьның 4-те делегей Черлин бирги кылмаал эдеринчиң СССР-ниң чедипширнин салып үндүргениниң 3 чыл болганына тураскааткан кежээ база болур.

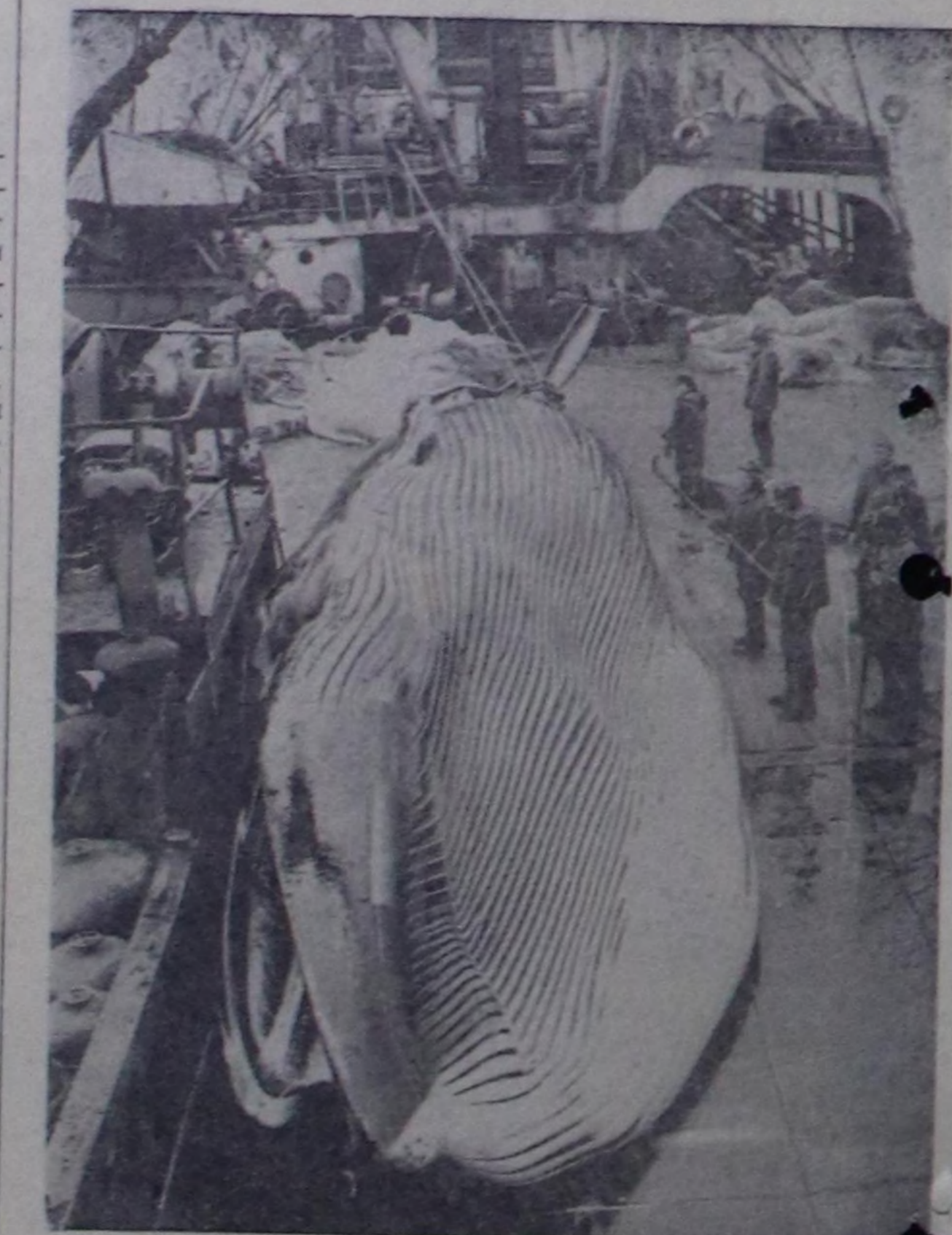
Эртем-техниктиг билгилериниң пропагандаларынын айынык орулгазы болза эртем-техниктиг пропагандаже хоорайнын чонун улам хөй-үлө хараа тулуп, оларга СЭКП ТК-ның июль Пленумунд шиптирлерини бистинч област, хоорайда канчаар күсөдириниң турарын чугаалап бербишкан, чеди чылдың ийги чылынын планынын хуусаа бетинде күсөдиринче мобилизациаары болур.

М. НИКОЛАЕВА.

Колхозтун хлеб быжырычызы

Эртенде «Кызыл сымды» көздө ажал-агый артелиниң хлеб быжырычызы эш Чалова Серенбил бодуну хүлээлгезин ак-сөткүлдү күсөдир, хлеб быжырычынын мергелелине колхозтун аныктары өөрдип турар. Колхозтун хлеб быжырычымынча ол 1955 чылда бөр аймакдап келген. Оң быжыргал хлени бедик шынарлыг болуп турар.

О. КУЖУГЕТ.

«Алеут» флотилиязынын кит ачылары бо хүннерде күсөдириниң аймакдап турар. Олар ырак-урак Командор ортудуктарынын чогууда далайын улуг амытын—киттерин анал чоруп турарлар.

Ол флотилиянын аймакчылары мыла 25 чыл ажыг аймакдап турар. Совет Эмлектинин кит аныаар баштайты «Алеут» дээр флотилиянын кит ачыларынын кадарынын белекээр чеп деп алап турары-даа чөптүт. Ды-ла ала эвес-дидим болгаш мергелелиг болурунга өөренип алганар.

Бирок Чон-чүктүң кит ачыларынын ажылынын. Ооңум океанга болгаш Беринг далайына-даа бөла шургангыч чалгылар болу бөр. Китти аныаарына далайына-даа бөла шургангыч чалгылар болу бөр. Китти аныаарына далайына-даа бөла шургангыч чалгылар болу бөр. Китти аныаарына далайына-даа бөла шургангыч чалгылар болу бөр.

Бо чылды кит аныаарына бөла-ла тертин эки аймакдап турар. Ийги кварталда эки түнелдерин болганы дээр РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВПСР-тиң шилчери Кызыл туган, бирги аныаары тывыскаан. А сентябрь 1-де-ле флотилия чыл ооналганы күсөдириниң рапортуна.

Чурукта: «Алеуттун» кырмаал китти сооп-бузар чер. Фото Ю. Муравинниң. СЭТА-нын фотокорреспондент.

КОМСОМОЛЧУ БРИГАДА

«Коммунисттер» септелге-тудуг эргелелинде комсомолчу Мария Зубареваның удурткан аныктар бригады 1960 чылдың тудуг планын күсөдиринге салышканын кирип турар. Ол бригаданың кижигунери Кызылдын уруглар сымдык чаз ба-дынын чугайлап, оң шалаларын, сонгаларын будун турар. Чугайлаар, будуу ажаалдарын чугае бедик шынарлыг күсөдириниң анык тудуг-жу кыстар хүн бүрдө будун чар-тык норманы кылмы турарлар.

Чаз башкыларынын шиптирлеулар, чугайлаар, будуу талазы-биле тусай өртемчил дуржулгазын комсомолчу бригадир анык эш-өөрүгө бодунуң мергелелинде дамчыдып берип, оларын ортузунга масса-политиктиг ажылды доктаамал чорудуп, бөселдирип, солун номчула-лары-биле сырый колбаштырып турар. Бригадада социалистик чарыш-

ты кадыртып келген. Оон түнелди беш хойгаш-ла үндүрүп турар. Аны-раваның удурткан аныктар бригады 1960 чылдың тудуг планын күсөдиринге салышканын кирип турар. Ол бригаданың кижигунери Кызылдын уруглар сымдык чаз ба-дынын чугайлап, оң шалаларын, сонгаларын будун турар. Чугайлаар, будуу ажаалдарын чугае бедик шынарлыг күсөдириниң анык тудуг-жу кыстар хүн бүрдө будун чар-тык норманы кылмы турарлар.

Коммунисттер бөрү-биле чурттаарынын, ажаалдарын, өөренири анык тудугуларын шиптирлеулер. Бригаданың өгүтү 7 кижигунери өөренип турар. Иноваторы, концертчилер, шилчелери коллективтиг хоорун тулугу кыстар практикалап эгезе-ле.

Комсомолчу бригадир эш Зубарев—муракчы агитатор, илдепкейлиг хөй-инитчи.

В. МИРОШНИКОВ.

Төлөптиг дарга

Советтин депутаты — бистиң чуртувуска коммунист тургузуушунда ажалчы чонун улуг кичээлениң денеселениң организациак болгаш удурткучу. Ол бедик чагай хүлээлгени бистиң Каргы көздө Советтин күсөдириниң даргазы эш Салчак Дюлма чонун мурунга алдар-лы-биле күсөдир турар.

Баргы чеди чыл шкolasын дооскап, Салчак обопотребсонотун салдыг шкolasын дооскан. Садыг шугумунга ол дыка өңи ажаалдаш, чонунд

мыакшымын болгаш бедик хүндүктелди чедип алган. Ажал-инчи, биче сеткилдик, элдек-эвилек Салчактын чон көздө Советтин депутаттыга, а Советтин сессиязы — көздө күсөдириниң секретарына сонган. Ол харысалгалыг ажылга Салчак бодун эвес-шүдүгү болгаш эки организациак ажаалдагыч кылдыр көргүскөн. Арат чон аада улам-на улуг идегалды көргүзүп, ам көздө Советтин күсөдириниң комитетиниң даргазын-да сонган. Д. СЧУР.

Бистиң ниити херээвис

Чурттакчы чонунд коммунисттер кижизилдигениниң талазы-биле партия организациаларынын улуг ажылы болгаш ажалчы чондарнын материалдыг денеселениң соксаал чок бедөөнүн ачызында кем-херек үлгүлөрдү чорук бүгү чурттаалы-дег, бистиң областка база улуг-биле кы-арырган. Совет кижилеринд кан-чаар-да аажок хөй нуруузу күткениниң ажаалдаштыан, хөй-инитиниң мурунуга бодунуң хүлээлгени ак-сөткүлдү көрүп турарлар. Ынчалзажок чамдык ийи-чангыс кижилер күш-ажылы дай хамаан чок көр, күрүнгөн болгаш хөй-инитиниң херешиниң ортосун, хулиданнар база арагалар чоруктарын ам-даа болдуруп турар. Ол үлгүлөрдү-биле бүгү хөй-ниити шиптир-динг демиселди чорудар хүлээлгелиг.

Инитиниң көрүм-чурумун камгалаарына ажалчы чондарнын кир-жилгезиниң дугайында СЭКП ТК-нын болгаш СССР-ниң Министрлер Чөвү-лелиниң доктаалы үндүнд бөр бир чыл бичин-ле ажал турар. Ол док-таалды күсөдирешкан, областка бо талазы-биле чамдык эки ажаалдарын чоруткан.

Областа 3 муң ажыг дружинаны-ларын 200 улусчу дружиналарын тургускан. Өвүр районунд «Торгалыг» колхозта эштер Бүрбү, Шарай-оол командирлар дружиналар, Каз-Хем районунд Ленин атыг колхозта Ленин атыг колхозтарында улусчу дружиналарын ажылынын дугайын ажалчы чоннар мактап чугаалажып турар. Ол дружиналар кем-херек үл-гүлөрдү болдурубас дөш баш улуг

кемчелерин ап, чурттакчы чон ортузунга кижизилдегенин ажалчы чорудуп, дружиначылар буттарынын ажал-чорудууганын чүтө чонунд хөй чыгары чөптөрүн, кудумчуларга, нинитиниң көрүм-чурумун тудары-биле кызыгараттыканын турар. Дружиначылар социалистик өңүт хө-решиниң хураалкачылары-биле иде-калгы демиселештишкан, хамаатыларын өңүт хөрешини камгалап, совет садыгынд чурумунга хангааралды чорудуп турар.

Чизжэ, Улуг-Хем районга дружиначыларын дуузы-биле азын кам-аскер үлгүлөрдүлериң илде-реткен. Бо чылдың январда Ленин атыг колхозтун складындан тараа орорлаан орорлар тарааны складтын демиселештирден үндүрүп ап шыда-вын турда, оларын дружиначылар доктун сыгыр-оол, Тонгун-оол оон-ган мылам-оол олар тулуп алган. Кем-херекти үлгүлөрдү олардын харысалгалыг кыргын. 1960 чылдың январь аяда «1111 25 чымы» сөз-дөшкөн аян хон орорлаан орорларын илередиринге совхозтун дружиначы-лары Савенко, Широгов болгаш док-таал олар идегалыг киришкен. Ону орорлаан кижи кала-даа ажаалдашын турган Сат демеш болган. Илтирнати-ан дагдан орорлаан кем-херек үлгү-лөрдүлериң «1111 11 сөздө» кол-хозтун дружиначылары дугаараш биле демит сонгалып илдереткенер.

Туран хоорайда улусчу дружина-нын кемжигүү Цанин херээженнер-ниң чыды аржымын Туранга аар өрткөк салып турган чинжөк Ципла-ковту туткан. Чадаг терге орорлаан орорун илередиринге Чаз-Хем районда дружиначы Салчак Дадар-оол дүз-

лашкан. Кызыл хоорайда дружиначы эштер Федянин, Шабалина, Чычаан-оол олар багай эвес ажаалдап, нинитини көрүм-чурумун тудар талазы-биле хөй-инитиниң чөптөрүн док-таамал дедиримал база кем-херек үлгүлөрдүлери болгаш хөй-инитини чурумун үрөкчелери-биле демиселге шагдаа кидизинге улуг ду-заны чедирип турарлар.

Байда-ла улусчу дружиналар шагдаа органдары-биле кады деминг ажаалдап турар болду, мыла кем-херек үлгүлөрдүлериң болгаш нинитини көрүм-чурумун үрөк чорук-тарын илдершикчилери дыка кы-зырлып турар дээрин практика кө-ргүзүп турар.

Эш-хуузуң судтары база-ла кижизилди ажаалдарын чорудуп тур-рар. Барын-Хемчик районун «Волшебник» колхозта эш Көкөй дар-галаан эш-хуузуң суду чокта чаз ажаалга үмөйи, арагалар турган, колхозчу Ондар Багай-оолду херез көргөн. Суд бодунуң шиптир-биле анаа хөй-инитиниң сагындарын берген болгаш колхозка доран ажаалдарын сүмөлдөп. Суд болганын даразында хун Багай-оол кол-хозтун сизген белекээр ажалчыне чоруккан. Судка Багай-оолду ажа-чанымын дугайында колхозчулар буруу шаап, шынгы шугумчулө-нөр.

Эки организациактан эш-хуузу-нун судтарынын ажал-чорудууганы таарыжылы түнелдерин болуп тур-рар дээрин чугаалап херек. Кызыл хоорайда көздө ажал-агый транс-портунда эш Голубцов даргалаан эш-хуузуң суду багай эвес ажаал-дап турар. Суд чыл эгезинден бөр

чамдык херектерин көргөн. Ол херек-тер колдуунда-ла автомашиналарын буттарынын туразы-биле ажаалаанын, куларыв кемчелерин орорла-ныны, ажал шыгы үсөйиниң, ажаалга эзирип келгендерин дуга-йында болгулаан. Материалдарын нинити хурадаларга салгырып көрүп доктааткан, анаа олурушканын чөптө-рлерин көрүгө илдепкейлиг кир-жиң турар. Эш-хуузуң суду кемчег хурадаларда бодуну кижизилдиктиг жүжү-дузалыг барымдалаш, штраф-тап-торгара хевиринг кемчелери ажаалдашын турар. Ол болза коллективтиг кемжигунериниң ортузу-нга төлөк чок үлгүлөрдүлериң болду-рулганы болгаш күш-ажылдык сан-гыла-чурумун быжыгаар талазы-биле администрация чөптө улуг ду-заны көргүзүп турар. Ол ышкаш Пассажирыр АТК-зында, мыл заво-дунда, горвода эш-хуузуң судтары багай эвес ажаалдап турар.

Эш-хуузуң судтарынын ажа-лында чугула чүтө өвөөш, херекти кө-рүп турда анаа дыка хөй кижилер-ниң олуржуп турары болур. Суд бо-лур муруну чарымыда херек үлгү-лөрдүлериң кылган херез мыла то-даргайлап, анаа белекпей ажаалда-рын чорудуп турар.

Областың шагдаа, прокуратура, шугу ажаалдагычларынын чөптөлу хурамына хөй-хөй чаз чүдүлөр кем-херек үлгүлөрдүлериң харысалга хүлээлгелерин практиказы бар апарганын дегелгезин. Шагдаа, про-куратура база шугу органдары херекти болдурубас дөш баш улуг кемчелерин алырчык улуг кичээл-ерин салып турар апарганаар. Шоолуг эвес херек кылганынын буттарынын болгаш коллективтерин дилө-биле оларын эде кижизилди-ше дамчыдып берип турар.

Ынчалзажок бо бүгү болза, кем-херек үлгүлөрдүлери-биле демиселдиң талазы-биле улуг ажаалдык чугае

эгези-дир. Чуге дээрге ол болза кисте-де үениң кампаниязы эвес болгай. Бин-Лем, Барын-Хемчик, Чөвөн-Хемчик, Эрин болгаш өске-даа рай-оннарда улусчу дружиналарын чүт-ле тургузары-биле кызыгараттык-нып турар. Чизжэ, Чадаана хоорайга бо чылдың май айда бөр чангыс-даа дружина ажаалдашкан, хоорайнын дружина штавынын начальниги эш Афанов бо талазы-биле чуну-да кылбайн турда, район штавынын на-чальниги эш Чешуни оон ажалын контрольдашын турар. Ынчаларга ол-ла районунд чамдык колхозтарында багай эвес ажаалдыг дружиналар бөр болза-да, оларын ажалынын дур-жулгазын непереттөөн. Бин-Лем рай-онда дружиналарын хөй нуруузу ажаалдаштыан, Эрин болгаш өске-даа чамдык районнарда байдал оң дээрденес. Кызыл хоорайда «Тыза тудугуң» тудуг-септелге эргелелинч баз «Коммунисттер» септелге-ту-дуг эргелелинч мыкшан улуг будурул-гелерде дружиналарынын ажалы ба-гай чоруп, ол-ла организациаларда эш-хуузуң судтары ажаалдашын турар.

Оң-биле кады Кызылдың хары-лаа контролында эш Колбанов дар-галаан база обастың харылаа эргелелинде эш Серманкин, септелге за-водунда эш Убушов даргалаан эш-хуузуң судтары ажаалдаштыан. Чамдык дружиналарын болгаш эш-хуузуң судтарынын четпес ажалы бирги өзөгөдө ол чугула херекти партия райкомдарынын

Соңгукчуларның чагыглары—Советтерниң ажилыңга удуртулга

Чеди чыл планының онзалдырын амырларга чедишкенин ботандырыр дээш демиселге чер-чер Советтери соңгукчуларның чагыглары Советтерниң ажил-чорудууларына удуртулга болдурун соңгукчулар эртен соңгуда кампаанызының уенинде Советтерден неген, чер-чер Советтеринге тодргай чагыгларын кылган.

Чонунун хун бүтүдө өзү турар материал-культурул дөңсөлүн бедилер, үлөтүрү продукцияны бүдүрүп үндүрерип көзүдөдү, оод шынарын ажилдер, нияттинч млыны баш санын улам ийай өстүрер, оод продуктудуун бедилер, мал ажымынч продукцияларын бүдүрерип көзүдөдү — Тожунун соңгукчуларынч боттарынын депутаттарына чагыгларынын кол темалары ол турган. Ол ийышак, суурлар чагайжылыгызын, чуртала, культурамдырал туудуларынын, жомуулы хандырылганч айтырылары, сандыг, белеткел черлериниң ажилын өскүндөр хемчеглерин чорудары соңгукчуларның чагыгларында чугула чери элөп турар.

Ажылы чонор депутаттарының район болгаш көдө Советтери боттарынын органйас-мисалыг ажылынч өскүндөргө келтирерип түшүндөдү соңгукчуларның чагыгларынын хөй келин күөстөтүлгө.

Сыгыт-Хемниң ийш ажил-агыи чериниң ажилын өскүндөр таламы-биле боттуг хемчеглерин алганынч түшүндөдү, оод бүдүрүп үндүрүп турар продукцияны өзү, шынары өскүндөр турар. Ол чер бүдүрүлгөдө хөй күш үнөр ажилдары механизастаар таламы-биле чамдык ажилдарын ийыш, оод-биле улуг буртгаар башынын кылган. Оод ачымында ук ажил-агыи чери бо чылдын бүгү чартында бүдүрүлгө планын ийити продукция болгаш баранынч продукция таламы-биле ажил күөсеткен. А сес айларынч планын ийити продукция таламы-биле 106 хуу, баранынч продукция таламы-биле 94 хуу күөсеткен. Ол ийышак, ол ажил-агыи чылдынч чаа туудуларына 11.100 кубометр тууду мжжын белеткен берген. Оод-биле

чергелештир, Ырбан суурда чаа туудуларын калыбартып турар. Ында ах элээн каш чурталага бажынары, складтар, гараж, столоваа туттулган.

Соңгукчуларның чагыгларын өзү-үзү Тоора-Хем, Салдам суурларын база колхозтар төчтерин чагайжылар таламы-биле тодргай хемчеглер алылган. Бо суурларга кажаа-теримнер, кудуктар, арылгылар бажынар, бок, чуунду төгөр отгарлар туудар, мжш озурут ажилдарынч чедикниинч ботландырган. Район төүндө гостиницаны болгаш парикмахерскааны, Сыгыт-Хемде чеди чыл школын ачкыган. Районунч ийитиниң нияти-биле 56 километр ууун дүртүгү орукту септеп кылган. Улуг-Хемни кезир чаа паромну туткан. Чонун үлөтүрү болгаш аш-чөк барааныр-биле хандырыр өскүндө.

Чамдык күөстөтүлгө болгаш ах күөстөтүлгө турар хемчеглер-биле чергелештир соңгукчуларның чагыгларын күөседир таламы-биле ажилда улуг чөтпестер база бар. Соңгукчуларның берген чамдык чугула чагыглар амдыга чедир күөстөтүлгө ийити турар. Болжолтарың мал фермаларын механизастаар, район төүндө рывок шылу туудар, Салдамга өкө школа ачкылар, район ийелгенин алгыдар, стадиону дерип, уруглар санды туудар, район болгаш колхозтар төчтериниң кудумчуларына ат тыпыр, бажынары дугаарлар деп, соңгукчуларның берген чагыглары күөстөтүлгө ийити турар.

Районунч үлөтүрү комбинатынын, тууду-септеге болгаш коммуналь хандырылга контроларың ажилын өскүндөргө дээш соңгукчуларның чөтүтү савалдары ам-даа өкө түшүндө чедип албайн турар. Ылангыя, район үлөтүрү комбинаты (директору аш Арагачы) тууйбу, чугула бүдүрерип планын күөстөтүлгө ийити турар, бажың ийитиниң дериг херекселерин бүдүрерип сөүлгү үдө барык сөсөткан, комбинатың бүдүрүп үндүрүп турар продукциянын шынары ам-даа багай, бот өртөз чаа болуп турар. Район Советиниң күөсөкчи комитети болгаш Тоора-Хем көдө

Совет райулеттир комбинатынын ажилын өскүндөр таламы-биле хөй удаа чугаалажы келген болза-да, үндүргөн шиттирлериниң күөсөдөлини чедип албайн, райулеттир комбинатынын ажилын өскүндөргө турар.

Тууду-септеге болгаш коммуналь хандырылга контролары (директору аш Дугаржы) соңгукчуларның чагыгларыдан чогуур түшүндөдү кылбайн, контроларың ажилын ам-даа өскүндөргө ийити турар. Контроларың өргө-сөндө парикмахерскаа сөүлгү үдө шүтү ажилдастан, чунар бажың үндүрүлгө ийити ажилда турар. Тууду планын ох контрора күөсөдөли келген. Районунч өртүмж шөкө-лазынч интервалын, уруглар сандынын, ол ийышак чурталага бажынарынын туудун дөңдөп өскүндө чорудуп, харын-жаа ол туудуларынч планын үндүргөн чедип турар. Ук контрора район төүндө электростанциянын тууду планын күөсөтүлгө ийити Тоора-Хем суурда ам электр чырымы чөк болуп турар.

Соңгукчуларның чагыгларын күөседир таламы-биле райпо баштаар чери (даргым аш Дороев) чамдык хемчеглерин күөсөткен болза-даа сандыг ажилында чөтпестер ам-даа үндүрүлгө ийити турар. Тоора-Хем, Салдам суурларынч чогуула югаз, картофель, сүт сандылары райпо дөңдөмал органйастап шындайын турар болгаш чонунч чугула херекселеринч бараанырын түштөтүлгө ийити хандырып турар.

Соңгукчуларның чагыглары — Советтерин, оларынч күөсөкчи-арың болгаш оод депутаттарынын хун бүтүдө ажил-чорудууларынын кол чүдүлү. Чер-чер Советтеринч органйас-мисалыг ажилын өскүндөргө тургаш, соңгукчуларның бүгү чагыгларын өй-шанада күөсөдирчеге улаган органйастыг болгаш практиктиг хемчеглерин алырын район Советиниң чөкөк чаа болуп эртен сөсөкчян райүүсөкчяга, көдө Советтер база албан органйастыг болгаш бүдүрүлгө черлериниң удуртуучуларына дагыны, тодргай хемчеглерин бадмылан.

С. ЧАМЗЫРЫН.

Чүрээм ханызындан күзөп чор мен

Алды чыл мурунда Ленинчи комсомолдун чүрээлиниң кирип тура, коммунистер дег ажилдап, чурттаар, өрөңир дөң берген дагырамын быжым-биле күөсөдип келдим. Күш-ажылга бедик көртүгүлери чедип ап, комсомолдун ажилында ийелгениң киришпешан, политиктиг билгенини үргүчү бедилеп чор мен.

Ийичан комсомолга кирип тура, кайда-ла берге болду, анаа ажилдар мен деп сөүм берген мен. Оон соонда мжш өртүмж эвөш эвөс бергелер таварышкан, оларга мен торулбадым. Кадан мен комсомол Соңгу чүкө ажилдары-биле чорударга анда мен Соңгу чүкүтү чыкылаа ажыг соогу бөзин коргутуан. Мжш күш-ажылы чедишкениң чериниң демделгешан, ажилчы чонор депутаттарынын Красноярск край Советиниң күөсөкчи комсомолчу болгаш хундү-

Совет Армияны чүрээлиниңде халашкан дайынчылар Тывага артык чеди чылды улуг туудуларынч бирээни «Тывакобальт» комбинатынч ажилдар дээш күөсөкчи алетеркешер.

Олар кыска хуусаның ийитинде тууду ажилдарынын тускай мөргөжилдерин долузу-биле шийгээдип алгаш коммунистер күш-ажыл бригаданы деп ат дээш демиселжип турар комплекслиг бригадала ажилдап турар.

Чурукта: (солгай таламыдан оң таламыңче) халашкан дайынчылар П. Шаетков, Г. Савинов, И. Фролов, Г. Шагулдамов, Н. Колыцов, А. Глаухов, А. Караваев болгаш В. Шодрова.

Фото В. Лутковтуу.

З. ЗИНКЕВИЧ, комсомолчу быжымчы.

Комплексилиг бригада

«Тыва тууду» тууду-монтак эргелелиниң чаа контроларыңч аргы-бурдуна Хертек Төмүрге баштакан комплексилиг бригада бригадалар аразына калбарган социаликтиг чарышка киришкен, августуң бүдүрүлгө планын 101 хуу күөсеткен.

Ол бригада Красноярск кудумчуга Кызыл көдө районунч шагдала-ла туттуруп тургаш ара калпакчы чылдың чеди чылдың ийити чылдың—1960 чылдың эгезинде улай тууду эгелээр. Бригадир Г. Төмүрчү чугуалап турары болза:

— Бо туудуң эгелээр ара калпакчыдан бээр үр апарган. Ийичангаш оод тууйбуз дыка бүстүт, үрелген, катан эде салымшынарынын чорудуп эгелээр катан.

Туудугулар катан эде кылымшыны дүргөн дооспан, бирги, ийити кыбгытарын саадал чөккө тууду

Септелгени дүргөдөдир

Бай-Тайга районунч культура-чырыдышкын албан черлериниң ажилы сөүлгү үдө суларан турар апарга-а. Районунч төүндө Культура бажыны, бажы теканың бажы «Мурунч» колхозта көдө клубтуң септелгези чоруп турар, а өскө колхозтарда көдө клубтарыны, библиотекаларынч септелгези болгаш кыжы оттулар мжжынч белеткелдерин ийити чорудайн турар. «Ийи-Тыва» колхозун Дем-Терек суурда көдө клубтуң септелгези ийи чыл ийитинде доозулаба.

«Тивилгө» колхозта көдө клубтуң байдалы амч бергелер турар. Соңгалары бузук, шалазы кургаш, шаарара хажык берген, чаладыр чыс чөүртү дөңдөргөндө чыс дамылааш, чугайлары хоорудулап бергелээ болгаш бот-тыямынч уруа

Ажылы багай садыг

Сүт-Хөл районунч «Ийи» колхозта маган эргелелиниң эш Ондар Ордун-Базуу ол ажилыга ам 2 чыл ажыг ажилдап келген. Ол баштайгы чылдыга конуг кымык сандылап турган. Чон ону конугч эки төлөтпиг ажилдажык деп санап турган. Ын чала-даа Ордун-Базуунуң ажилы сөүлгү үдө башкараа. Маганниң ажилдап шактары ол болуун кар турары-биле үрөп, эртен 10—1 шактарда көп ажилдап турар. Маганниң доктамал ажилдап шакты черде билдирмес. Сандыгы ийити, дашты кирлиг, боткут, Бараанынч эмге-сөксөли-биле делген салбаан, оларын дооран-доорун тууду чий берген болгаш үрелип турар.

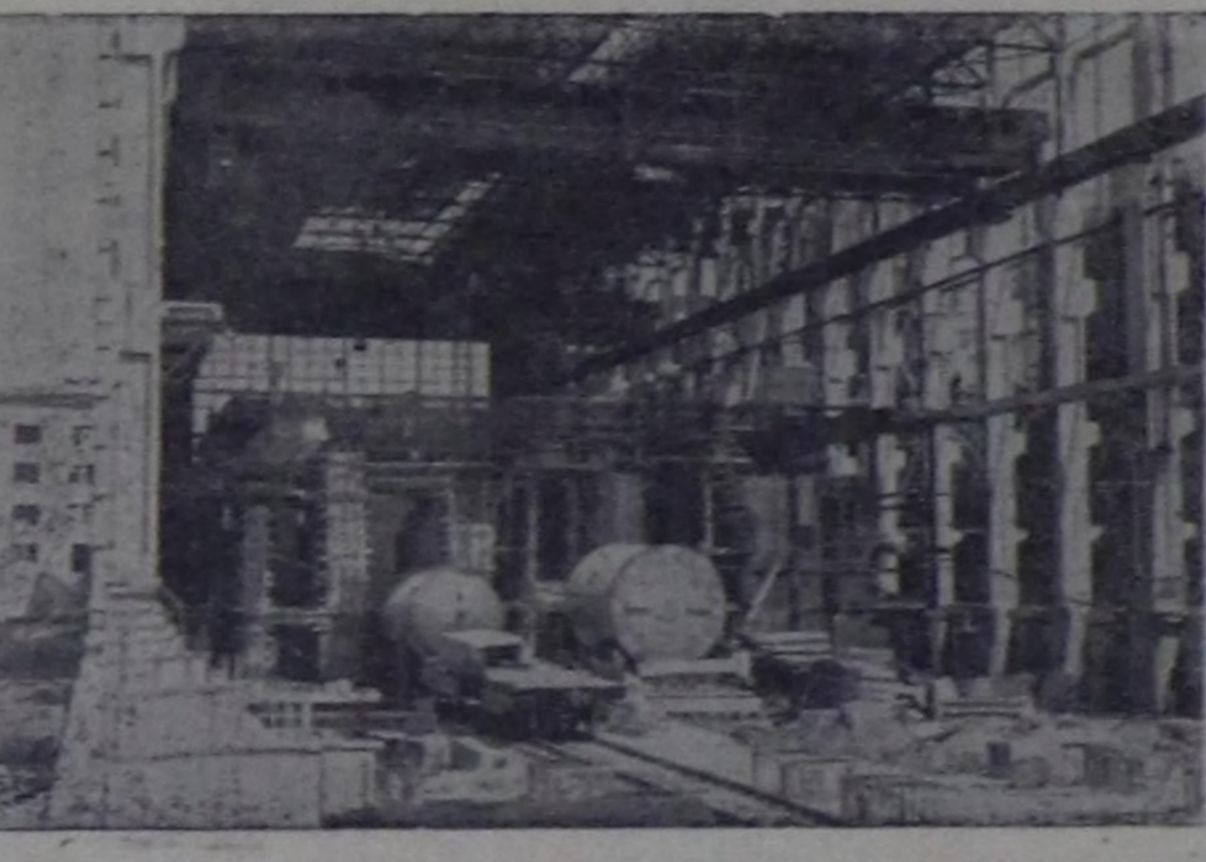
Сандыгы Ордун-Базуунуң шак мжжынч чөтпөс ажилы, ийла көдө Совет болгаш Сүт-Хөл районунуң баштаар чон дарый хынал, хемчээ алыр өйү келген.

М. СЕРГЕЙ.

Дарый шиттирлээр

Танды районунч «Мейгелей» совхозунч Кара-Булду суурда маганниң чонунч чугула херекселеринч бараанынч үргүчү үстүт, а чамдыкта мжш ажилы келбейн барылаан. Чижээ, ажилдап келер бөдүүн, даштык хөтөр, сандыктар бажы бөзүн хөм чөдөдү ийити хөтөр ам чөк. Оо удамынч суурунч чурттаанчылар Бай-Хаакча, аш Кызылче бараанча, чорудуп ужурга таварыш, каш-каш хунерде ажил үзүп турар чорутар бар. Ол ийышак, маган хөбө са

В. ШОПЛАА.

Чээ-Воронешкян атом-биле көдөдү электростанциянын тууду чедишкениң чоруп турар. Оод чамдык туудуларынч хуусазымынч джжэ эрте дооскан.

Чурукта: Чээ-Воронешкян атомунч электростанциянын кол бажымдыла турбогенератор эптээр черлеринч ботланды турар.

Фото А. Зенянина. СЭТА-ның фотохронокамы.

Каражалыг болдурбас

Танды районунч «Совет Россия» колхозунуң тууду бригаданыңч бригадир Артепов тууду ажилын чөтүрү негелелиниң чедир органйастап чорутпайн келген. Колхозчу быжымчыларынч тууду ажилдериниң улуг, харын колхоз кезигүүчү эвөс, өскө черлеринч кижилерин кирип ажилдап чоруу бар. Колхозта туудугулар чегир турбузе, бригадир ийити практикага күөсөдү ашарганы өлөд. Ийитиниң ажил-агыи шак ийити практиканың ажилы биче.

Ийи кыбгы клубун тууду эгелээ-билден бээр чыл ашкан. Хуу кижилер оод хандыларынч туткаш, нарын, берге кымыгларын кымыр-дан ойталан болгаш туудуңу шааа кылгаш чоруй берган. Элеэн үдө класу тууду чорудайн турган. Байдал бергенде көр отко, колхозтуң 10 кыжы составыг туудуңу эвөчүтү клубунч дөңдөрүн, нарын, берге кымыгларын, дерин үр оодоо-аанда кымын доозулаан.

Чаа гаражты, чунар бажынынч база хуу кижилер туткан. Ол туудуларынч кылганынч шынары багай. Гаражтынч хандыларынч буступ дүжүн өгөлөөн. Колхоз хөй күш, чарыдал үндүрүп тургаш оу катан эде кылдыркан атыг болган.

Колхозтуң чунар бажынынч тууду колдуунда доозулаан, үр бөбөс ажилдага кирер дөңдөрине колхозчулар, көдө интеллигентилер идея, өөрүп турган. Ийиде-даа болза, чунар бажың бүтпөс. Ону колхоз контролары кылдыр ажилдап дөңдө оон бичин соңгаларын, хандыларынч улагыттыр, шаламы бедилер кылган, үрелген болгаш эде кылдырган туудугарга колхоз база катан артык аш-чөкөгө чарыдалынч үндүргөн, ол дөңдө каража-дыр. Артель бир-чө, чунар ажалынынч туттурган соонда, шуге ажилдага кирер ужуруг турган.

Тууду-дөңдөткү школарынынч өөрдөткел дооскан, колхозчу прораб, мөргөжилдик быжымчы О. Борбан-оолдун чөтүгү санал-онолынч Артепов төп көрбөс. Чамдык колхозчулар алуунда чурталага бажынары тууду дөңдөп пилорамдан мжжын амырларын, тайгалан машина-биле мжш сөүртүрүп колхоз баштаар черинде чөтпөстөдү алган турбузе, бригадир Артепов алы-буру чылдык ам калккан, оларынч мжжын амырларын, мжш сөүртүрүп 3—4 ай дүргүзүндө савалынч келген. Манан бир чижээ, колхозчу-тракторист Х. Спаловка барык 4—5 ай ийитинде тууду мжжын сөүртүрү машина бербейн, алаң сөүлгүдө чугула чыгыс катан чоруй машина берген. Ийичангаш ол колхозчуңуң тууду мжжын чөтпөс болган-биле оод тууду турар чурталага

Септелге озалдап турар

Тес-Хем районунч Ленин атыг колхозунуң көдө клубунун, уруглар сандынын, ийитиниң болгаш столовалынынч септелгези, кыжын оттулар мжжынч белеткел бо хүнге чедир чорудайн турар.

Эртен чыла Берт-Дагда көдө клубтуң септелгези болгаш оттулар мжжынч өкө белеткен албанынынч харазы-биле клуб үр үдө хаждынып, ажилдап ийити турган. Көдө Совет болгаш колхоз баштаар чери оон бо чылын чөтүрү түшүндө кылбаан.

С. ЧАМЗЫРЫН.

Тожуларның чугаазы

Мөңгүнелчөө «ИИ-2» бисти Тожу ша-даа бөбөйин чедиринч кагды. Самолеттан дүшкөн дооран-на биске көңүс өскө черге келген ийышак сандыгыдыр. Ол черинч агаар-бойдуу, чоңунуң дыл-домаа ийити онзагай. ДЛТЭШИ-ниң диалектология экспедициянынч бир отрядынынч Тожу районунч чоңунч чугаазынч өөрөшпөн, ол таламы-биле материалдар чымы амыр дөңдө баш катан чедип келгенин ол. Бистинч отрядымыс дөңдө кижик: профессор А. А. Пальмбах, Кызылдың башкы институтунуң студентилери Хертек Яков биле Мөңгүш Мада болгаш база мен.

Тожу—Тываның каас-чараш, байдыктуг буудунарынч бирээни. Бо кайгамчыктыг оран шандан бээр-ле дыка хөй шинчөөчилеринч хандыкшыдып келген. Ийиде болду-даа ужуруг. Шынап-ла, ол черинч чоңунуң тывалың төүндө, амдырамында, чугаа-домаанда тывыкыс чүүлдер дыка хөй. Бо таламы-биле элээн хөй солун шинчөөл ажилдары бижиттинилгелен, оларынч ийитинде, илангыя чоңунч эртен төүгүзүн, өргү болгаш амгы социал тургузуун, ажил-агыиын, амдырамын, аажы-чаңчымын чырыдып бижээн ажилдар бар.

1959 чылдың чайынында Тожуга чугаа-домак өрөңир отряд база-ла чоруп чоран, оң кылган ажилынынч чамдык түнөөдери ДЛТЭШИ-ниң «Эртен демделгелериниң» 8-ки үндүрүлгөсинде паралаттыган. Бо чылынч бис база-ла «Совет Тыва» болгаш «Май 1» колхозтарга, оларынч сүт-бараан фермаларына, сандык бригадаларына ажилымысты улам-чылаан бис. Дыка-ла хөй анык-да, ажилы-даа берген улус-биле чугаалажып келдибис. Шоолуг чүве ийыт-таваз азы каачаар-да ажок чугаакыр, салгыгыр, тывыкыс, чеден дөңдө, черде кандыг-кандыг кижилерге ужурашпас дөңдө! Бистинч чугаалажык улауларымыстың өң-үне улуг нязымы—«Май 1» колхозта Ак-Дилги кадай, оон хары чүс ашкан-даа болза, ам-жаа сергек болгаш уганы өкө,

Тожуларның чугаазы

ол ам бажың ийити-даштынч ажилдарын кымып, үргүңүң уруунуң урууларын ажаап озурут. Ак-Дилги биске шаанда тайга чурттап чорайн ийи мжжынч чоңунч амдырамын, өт-херекселени, аш-чөк, ийик-хөвөгө камаарышкан өскөтөр болгаш ийитинч назы-хар, эр-кызымың зайы-биле аттарынч чугаалап берген. База-ла «Май 1» колхозтуң кезигүүчү, ажок чугаакыр Ак Сөвек кандыг-бир чүүлдү дугайынч чугаалап олура оу мжжынч чөтүгүлери ордандыкыр турган, ол кадай биске уруулар ойнар кыстырма деп тускай хөвү дүрдүгү чараш дагыт берген. Чугаалажыкыска эң-не ак-сеткилдиг болгаш ийелгениң, оон-биле бистинч ажилымыска дыка улуг дуза чедирген эштерден оон ийай «Совет Тыва» колхозта Бараан Бичөөн, Кол Дамба, Серен Чодала, Кол Норжумаа, Бараан Айыңжы, Кол Семчөөк, Бараан Сандак, «Май 1» колхозта Кол Демиржик, Ак Кумаштаар, Ак Даржаа, Евдокия Николаева Андыеаева, Ак Кочага, Ак Шүрдөй, Кол Сырбай, Ак Дүйсөң, Ак Каастай, Кол Дойбан, Ак Бахтак-оол, Ак Доору болгаш оон-даа өскөдөр ийити демделгелери чугула.

Бир ай хире ажилдап келгеш ийити кыдырааштар ийити материалдар чымы, чүгө ол районунч улугунуң чугаазы болуп ийикче азы литературалуг дылдын үн болгаш утка таламы-биле элээн ыгалдыг 570 сөүтү ийитерект, оларынч чижектери-биле калды тускай карточкаларга ушта бажигиледибис. Оон ийай 47 январь-буру чечек-чимис, өвт-сиген, үнүштерин кыдыргаш, оларынч 40-иңиң аттарын айтыргылап алган бис.

Тожунуң чугаазынынч таламы-биле

бистинч хайгааралымыс болгаш чыгандың материалдарынч анализ болза, ук районунч чугаазы тыва дылдың дөңдөргө таламы-биле эң-не ыгалдыг онзагай хөвүр (диалектизи) деп чүвени көртүзүп турар. Шаанда ол район Тываның өскө районнары-биле конугч кылаа харылажып турган болгаш чоңунуң амырлары элээн онзагай турган деп чүве, билдинтир. Чыгыс ол-ла черинч чурттаачылары бөзүн хөм улугу болгаш тайга улугу деп ыгалып чоран.

Мөңү барымдалап тожу чоңунч чугаа-домаан хөм улугузуң аяны, тайга улугуңуң аяны деп ийи бөлүккө чарып турар. Ам хөм улугу биле тайга улугуңуң хөй кезин «Совет Тыва» болгаш «Май 1» колхозтарда каттыжып алган культурулуг, бай-шыдалдыг чурттап ооралар.

Амгы үдө Тожунуң улугуңуң чугаа-домаа мурунда турганындан дыка өскөргө болгаш тыва улугуңуң чыгыс ай чугаазы болуп литературалуг дылче чөртү чоокшулап кел чыдар, чүгө дөңдө Тожу шаандакы ийышак ырык-узак, чыдып калган булуң эвөк Совет Тываның өскө районнары-биле бир демей солун-сеткү хунуңуң чыгымы чедип турар, радио-телефонунч, школа, клубтуң, шапкын хөжүгү берген болгаш хөжүп оран район болуп. Анык өскөн болдуңуң черинч сөс-домаа-биле чергелештир литературалуг дылдың кончүг өкө билер, а улуг назылыглар боттарынынч аяныңа чугаалаар, ий-чалдык олар бөзүнч литературалуг дыл-биле бөдүңү чугаазын болгаш чөк-ла колуп бөзүлөр.

Бис бөдөп көрүрүскө, тожу диалект амгы үдө тыва литературалуг дылдын, бир дугаарында, аялазынынч таламы-биле, ийи дугаарында, үнөр, оң соонда аны-аны сөстөр болгаш адал сөүндө, грамматика таламы-биле ыгалдыг. Чугаазынч аялажы болгаш аны-аны сөстөргө камаарышкан хөй эвөс чижектерден доңдө-чүзү-биле көрүп көрөлинер.

Чугаазынч аялажы. Тожу диалектинч адалектилеринч үзүң-суук кылдыр чугаалаар болгаш үнү домактынч сөүндөгө колдуунда бедилер. Чугаазынч мжжынч онзагай аялажы эр улуска бөдөргө хөвөгөн улугуңуң чугаазында кончүг тодргай. Чугаазынч аялажы шөпөп бижир таламы-биле Кызылдың башкы институтунуң студентизи Саая Хеймер-оол биске улуг дузаны чедирген.

Ак-Дилги.

Хөм улугуңуң ажил-агыи амдырамы Тываның өскө районнарынынч доошуг ыгалашпас, ийичангаш оларынч чугаазы литературалуг дылга чөк, а тайга улугу ийи малдан, аялап-иенеп амырлар, харын-даа үстүндө чугаалаанымыс хөм улугуңуң бөзүнч сыйры харылаа чөк турганын, ийичангаш көргө оларынч чугаа-домаа литературалуг дылдан дыка ыгалдыг турган болгаш ол ыгал

Аны-аны сөстөр (лексика) тала-

Аны-аны сөстөр (лексика) тала-

зы-биле онзагайлары. Словарь составынынч таламы-биле бо диалект кончүг байлаң. Оң лексиказында ийити тыва дылды-биле чергелештир Тожунуң чоңунуң амдырал болгаш ажил-агыи таламы-биле онзагай чүүлдеринч көртүскөн сөстөр дыка хөй.

1. Ийитинч хар-назымы, эр-кызымың зайы-биле аттар, оң чүктеринч камаарышкан сөстөр: бир дүңдүт мжжыс (үш хар чедип чоруйр анай, ийи огу), ийи дүңдүт мжжыс (дөңдө хар чедип чоруйр анай), үс-күн (иш чуралынынч бөз), мөңгү (анай мончары), эрмөш (бичиги уруглар уруулар ийи ээри).

2. Аң-мөң, күш, балык аттары: даг иргек (эр адыг), эш (кыс адыг), дөңдөй (адыг огу), чарында (ийи харлыг адыг огу), улуг хөруспал (үш харлыг адыг огу); ийиг, ийиг (кыс тош), тош, даш (өр бүүр); дьаргарт, ала, бөс, хараа, дөңдөмаш, мөңгү, мжжынч (дүңдөктер ай-маа), алага (ала-буга), шөр (өң бичини балык).

3. Эңилек-херекселер: хову (ишө хавы), ачымак (тас барба), адымы (кавай азар бар), одуш, соо (тостан кылган савалар), халабага (хымыш), сөңкөтөш (улуг бижек), сым, кыргы (алгы өттөрүнч херекселер херекселдер), сеткир (данца мойну арылгаш херексе).

4. Өвт-сиген, чечек-чимис: капсыраа, сарыпас, хөвөгө, кыдыктын, бедилерин, хөчүн, шаана, шулуң, дөңдөйбулуң, көртүгү, муруяк, мжжынч (өзттар аттары), көк напшы, хөй-караа, сырга чечек, дөңдө тулааш (чечектер аттары).

5. Чүве ады: дыйба, (шанчак), орай (бичин уруулары чысыткан сөс), сөвген (көшкө) болгаш оон-даа өскө.

6. Ылыг сөүгү: чайдылаар (чаыдактар), аарыңгилээр (аарыңнаар), күшкүттээр (аңче ыздалаарынч илередип турар кымыг сөүгү), хиренчир (киштин алгыраынч алетеркеш

З. АРАГАЧЫ, ДЛТЭШИ-ниң эртен ажилдакчымы.

Америк студентилер Н. С. Хрущев-биле ужуражырын күзеп турар

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Нью-Йорк-тен Нью-Брен-суикадан (Нью-Джерси штатта) «Нью-Йорк геральд трибун» солунуң корреспондентизиниң меддеглел турары болза, Ратджерстин университетиниң студентилер организацианың төлөөчилери ирүүне секретары Гертерге телеграмманы черуткан. Олар Кол

Ассамблега киргип турарынын үстинде Н. С. Хрущевту бээр черлерин курдапартаментиниң кыдыраарлаан чоруун күш чок болдураарын негезен. Ынчангаш олар боттарынын университетинде Совет чазактың баштыкчынын хүлээп алыр органы тысырын студентилер айтыкканар.

Конгога удур империалистиг сүлчөөлөөшкин

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Венг теритраф агентствениң тусай корреспондентизиниң сентябрь 16-да Леопольдсвалде чоруткан меддеглелде Конгога шериг эргилдезин чакыды-биле белеткенини сойгалап илереткен. Касабубуңуң кылган күрүне эргилдезин конго парламент хүлээлөөшүнн соода чакыды-биле үлгелди турган күштер конго шериглерин азыглар бодаан. Сентябрь-ның 16-ның эртеинде полковник Мобутуун солдаттары парламентини бүзөөлөкчү болган ийг палаталарын каттышкан хуралына киржип дөш келген депутаттарын кырбөөнөр. Мобуту боду чазактан ыңчалар кылбаан. Сентябрь 15-тиң нежээкинде КНО-нуң бүрүн эргилди төлөөлөкчизи мында диткен: Мобуту — мынд-ла чутула эвес кижи, ыңчалза-да КНО-нуң Конгога чепсектиг күштериниң командьлакчыи генерал Хори-биле оң харьлазын өкл.

эргилдезиниң организацилары биле КНО-нуң шериниң командьлап чериниң арасында долу кады ажилда-жылганы тургускан болган.

Бир эвес КНО-нуң командьлап чери азы-чепки болган акша-мөңгүнү бээр болза, Леопольдсвалде шериг кезектериниң хай нуруузу ону деткири деп конго шериглериниң офицерлери Хорига бадтыккан. Ынчангаш олар Леопольдсвалде турган шериглерин чайгылдар аргалыг болганын.

КНО-нуң командьлап чери транспортту соксаткан, оң уржундан Лумумбаның чазак бодуңуң солдаттары өң-не эргежок чутула чүгүлдөр-биле хандырып шыдавай турар. А КНО-нуң шериглериниң командьлап чери Мобутуун солдаттары КНО-нуң боджеденде азы-чепки биле, спирт-арага болган акша-мөңгүн-биле арттыштыдыг кылдыр хандырып турар. Бо бүтү — КНО-нуң түгү-биле чакыртынын алган империалистиг сүлчөөлөөшкин үлгелген чоруу болу турар.

Ам КНО-нуң Леопольдсвалде төлөөлөкчилери Касабубу, Иле болган Мобуту-биле «чеш-режичти коалицияны» тургузар сорулганы салган.

Чана бээрге оларны кымнар дээрл

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Римге болган олимпиадага негр спортчулар америк командаларын ишти түнелгине канчаар-даа аажок улуг салымшынын кийиргендер деп АКШ-тың спорт таламы-биле дык хай түшүр элчилери, оларнын-биле кады делегейлик олимпик комитетиниң президентин Брандэйдж минниң чутулаан турар. Солуннар олимпиаданың үенинде негр спортчуларын «улуг американнар» деп адып турган болгай. Аңаа холбаштыр «Афро-Американы»

солун мында деп айтырып турар: олар өмөк-азы ылгаар чорутуң амаг чедир-ле дендеп турары АКШ-ка зеп чана бээрге ук спортчуларын «улуг американнар» деп адырлар деп бе ынчан? Ол спортчуларын дөш чуртунда күзеп-ле турар чүгүлдери — боттарынын бажынырынын чанында шолуларга өрөнери, ылгавыр чокка баддылары, күзөп районларыга чурттаары, боттарының мергелиниң буугаар амылдары болунар бе? — деп ук солун оон ыңай бижээ.

— Мени Казьмин дээр. Херектен кижжи мен, тууду хоруглаар. Моон сонгаар ылгыч бору дег амылдары абыс-тыр мен.

Узун бажынын дуга көгөр берген, чактары онгайлап берген, карактары бүлүргө кижжи Куренин амыл чок чорук комитетиниң Ростов область эргилдезин чедип келгеш, үстүндө остерни чутулаан. Оң холдары сирин-кейчигип турган...

— Ийе харын, херектен кижжи мен, эске кижжи паспортту бээр чурттал чор мен, он чеди чык шитинде чаштынын келдим — деп ол уламчылап чутулаан.

Оске кижжи паспортту адылаан бо чүү кижжи?

Айдын. Фашистиг араатаннар Ростовка чокшупулан орган. Кас демектиг самодеттар тайбалы черлерин бомбалаан. Хоорайлар, суурлар өртөнгөн. Ол кады-лошкун хүнерле боо тууду шыдаар бүтү кижжилер шеригте, ууусу ополченеге, партизандарга кирип тургулаан...

А Казьмин манай турган. Новочеркасске чаштынын алган, кым тилээрине кетип чыккан. Кортук, үзели чок, сеткил болган алдар деп чүвени уткан ол кижжи күлгө болду, бодуңун кезин бодал турган. Чырк черде оон эске сонуурганчыг чүе аңаа чок.

Кажар, кара сагыштыг ол кижжи аңачаары деп шиттир үндүрерин далашпас турган. Гитлержилер Новочеркассини, Ростовту эжелепкен. Ынчалза-даа ол дээрге ам-даа элек дээрин Казьмин баян турган, Ставрополь крайга ол чорупкан, база-ла манай эгелээ.

Дайын — Аржан-Сугаарга келген. Ам-на Казьминге үндүрден үнүп кээп болур хире сагымдарган. Гитлержилерге ол чедип аскаш, оларга ажилдарын азыяст чутулаан.

— Силерге бараан болуусал тур мен — деп Казьмин чутулаан. Дайын өрөөлдөгөн, немес дылды билди кижжи мен, ачам амаа кижжи. Менге черде адыген болур силер. Хайла Гитлер! — деп ол ынчанган.

— Полицияже — чоруту, орта кижилер херек чүе — деп аңаа санадаан.

Ынчангаш Казьмин — демир орук полициязында хелемечи. Аңаа немешет хей өс-саа билген херээ чок. Гитлержилер хой чугаалажыр эвес, чүге өлүр дээрлер болгай. Орус дык кырчыче, чыжээлээр, тууду хоругдар, хавырлар, истеп аңаа дээр чегилги совет билер болза-ла өс-ла.

Баштай абын дуулаанында ол ханып турган, оон бедилерин болай берген. «Ол талзы-биле бүгү арта менде бар, билим, ама билир...» сүт-сүт деп Казьмин шитинде болганмын. Полицияга

Буруузун минниң чедип келген

ажылдап турган херектериниң, товачыларынын аразына ол шы-нан-ла ылгалып турган. Полиция начальниги оон дугайын удавай эскерип каан, ону оралакчызы кылып алган.

Оралакчы эргезинде ол дажараан. Холунда демезинче ол чоруп-галардыг көргүлдү. Ам полиция начальниги, хоорай чагыргазынын даргазы дуудалдары ол боджылган турган.

Ынчалзажок оң бодалы күсеттинээр. Бир-ле кезеңе ону түткөн, кара-бажынан каан. Гитлержилер ону бектин оорлаан деп сойгалаккан.

Хоругдалга Казьмин он хонук чыткан. Эзелерини аажымын билди болган, ол оон үе бээр аргалыг болган. Чүд дээрге улуг дуудаладыг бир немес дүжүметке хээли берипкен.

Ол — ам база хосталган. Ам чүңү кылдыр? Гитлер тилээр эвесле дээринде ам бузурар аргажок апарган. Казьмин кара-бажына чыткан, кан-биле демирлеп каан немес офицерин ол көргөн. Ону Сталинград чогулдан эжкелген. «Фашизм дээрге — халап-тыр, бис шуптуусу манай өлүр биз деп ол офицер чутулаан.

Ол чутта Казьминге улуг салдарлыг болган. Кара-бажынан үнүп келгеш, ол оон-даа хойну билиш алган.

Гитлержилерин Сталинград чогулдан чыткан шапкан деп дындадыг хоорайга тарал келген. Казьмин ам база, канчап билди дээр, үндүргө кире бээр деп шиттирлээр. Өт-бүлөни артып калган Новочеркасске ол өзип келген.

1943 чылдын февраль. Бистин маадырлыг шериглериниң Новочеркасске кирипкен. Кижилер өрүп, хостакчыларына изиг, чуректин ханызыдан байырнын чедирин турган. Ол кижилер аразында — Казьмин база бар. Долгандыр коргусуку-биле көрбүшан, арында өөрүшкү барын ол көргүзүкчүн.

Тайбың дээш, чепсегленишкини дүжүрери дээш!

ПРАГА. (СЭТА). Профессилдериниң Бүгү-делегей Федерациянын үндөлөгөнүниң 15 чыл болганына уткуштур ол федерация кий-гырыг парлаанын Чехословак теле-граф агенттели дыңаткан. Профессилдериниң Бүгү-делегей Федерациянын Парижге болган бирги конгрессинге көдүргө сорулгалары — быжыг тайбың, фашизмин ууткаары, колониалдыг системаны дүжүрери, амылтын чоннарын экономика-тиг болган социал негеделери дээш демисел — ук организацианың кичтөөнгейиниң төүгөне 15 чылдарын дүргүзүндө туруп келген деп кий-гырында айтыкан.

Профессилдериниң бүтү делегей шитчөөнгейиниң 1949 чылда болган бидараштынын ук кийгырында бүтү шаш көрбүшан, тайбынның

лагериниң чурттарынын амылтын чоннарын чедип алган чедикши-нериге байыр чедирген. Барын Германияда ажгөрөк үлгедикши-нерини дедикти турарын, Конгога хос-талганы ууткаар деп турар оралда-жылышынынын, Алжирде ханыг дайынны Профессилдериниң Бүгү-делегей Федерацияны буруу шаш көрүп турар.

1945 чылда көдүргөн сорулгаларын боттадырары дээш, тайбынны быжыглар дээш, чепсегленишки-нини дүжүрери болган адролуг чепсекти хоругдары база тайбын бау-биле кожа-хөлбө дугунап турары дээш демиселге чангыс ап-сет-кидиг болуруче бүтү делегейин амылтын чоннарын Профессилдериниң Бүгү-делегей Федерацияны кий-гырган.

Иорданияда шериг белеткелдери

КАИР. (СЭТА). Каттышкан Араб Республиканың сирий кымыгаарында Иордан шериглериниң улуг мөңбө-гилежиниң дугайын Каирини солун-нары меддеглел турар. «Азбар аль-Алум» солун бодуңуң бирги арында улуг эгениң адында КАР-ның Иордания-биле кымыгаарында дүшкүр-лүг чорутуңу улам күштөлдү турарын демдеглээр.

Иорданияда шериг белеткел чоруп турары-биле холбаштыр КАР-нын бирги (сирий) арызынын командьлап чери КАР-ның сирий ра-йонундан Иорданияже чоруткан бүтү-ле оруктарын 19 шактан эртеиниң 6 шакка чедир бидимес хуусага хаарын мында тускай чарлаан. Парламентке меддеглел турарын баугаар алырга, сентябрь 16-да Иордания-нын хааны Хусейн Иордан шериг-лериниң мөңбөттинини турар чери Мафрантың депискээринге чорааш барган.

«Аль-Гушурья гаридат аш-шааб» болган «Азбар аль-Алум» солуннар

Иордан шериглериниң өчүк-чөйгө-лүг үлгедикшинериниң араб чурттарына таварыштырып болур айымынын дугайында боттарынын улуг чүгүлдери парлаан.

ДАМАСК. (СЭТА). Парламентиниң меддеглери баугаар алырга, Иорданияны чепсектиг күштери сентябрь 1-ден 14-ке чедир үениң дүргүзүндө КАР-ның сирий-Иордан кымыгаар-ларына азын каш агрессти үлгедикшинерини кылган. «Аль-Вахда» солунуң бижээни болза, сентябрь 11-де Иордан таладан үгер боо-биле араб кымыгаар тапымдарынын турар черин боолаанын түнелгине ол ууткатынган. Сентябрь 14-те Иордан солдаттар сирий шериг поли-циянын камгалап турган деписк-ээринче чаштынын кирип келген, ону боолап турганнар.

Ол-ла үениң дүргүзүндө Иордан-чылар сирий-Иордан кымыгаарлар чоогунга дык хай черлерге чазыл-дырышыкынын кылган турганнар.

Мексиканың 150 чыл болганын байырлааны

МЕХИКО. (СЭТА). Чурттуң хамаарышпас чоруун чарлаанында бээр 150 чыл болганын Мексикака сентябрь 16-да калыба-биле демдеглээр. Мексико хоорайга хамаарышпас чоруктуг турскалынын чанына чечектер салымшыкын, Конституция шөлүгө шериг-парады болган.

Мексиканың хамаарышпас болганын чарлаан хүнден бээр 150 чыл болганын байырлаанын ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Даргазынын оралакчызы Н. Н. Органовка баштапкан совет чазак төлөөлери апыршкенер.

Урундиге хамаарышпас чорукту тыпсыр

ЖЕНЕВА. (СЭТА). Бельгияның хайгыраалында турар Урундик деписк-ээриниң «Национал демократиялыг партиязыны» баштыны Жан-Батиста Симбаверениң болган ук чурттуң «Анык амылтын чоннарын демократтыг партиязыны» баштыны — Жан-Мари Ружинаның парламента конференцияны болган. Урундиниң ол политтик амылдамчаларын меддеглени болза: олар КНО-нуң чыгыне секретариатте телеграмма чоруткан, мында болза чурттуң бот баш-минир чорутуңа кыжанын келген аар-берге байдалды шут ол черинге өөрөңип көрү-биле КНО-нуң комиссияны Урундиге чорударын дилээр. Ынчангаш чуртка хостуг сонгудаларын болдунар-ла дүренин-биле чорудар болган ол сонгудаларын чорутканын соода Урундиге хамаарышпас чорукту тыпсырын ында айтыкан.

Мендерес болгаш Баяр судадыр

АНГАРА. (СЭТА). Май 27-де эрге-чагыргадан дүжүргөн президент Баярны, премьер-министр Мендерест, мурундалыг чазак кезиктерин болган демократтыг партиядан чазак депутаттарын Ясы-Ала өртү-дүкка олбарты 10-да судтап эгелээр дээни «Онджо» солун дыңаткан.

ЧАА ТЕХНИКА

Харьковтуң турбина бодуруп үндүр заводунда күчүзү 300 муу киловатт, буска амылдар турбинаны белеткел кылгып турар. Бо улуг машинаны ол боду-рулениң чөгөдүкчилери амылдап кылган. Василий Павлович Кругляковтуң слесарь брига-дасы ол турбинаны чып кылы-рынын аны-бүрү амылдарын

ССРЭ-НИҢ УЛУС АЖЫЛ-АГЫЙЫ 1959 ЧЫЛДА

Статистика таламы-биле ном үндүртер чер ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлениниң чанында Төп статистика эргелениң белеткени «ССРЭ-ниң улус ажил-агыий 1959 чылда» деп, чыл санында үнер өөлөгчиг ному парлаан.

ССР Эвилелиниң болган эвилелешкен республикаларын 1913—1959 чылдарын дүргүзүндө улус ажил-агыийларын хөгжүлдениң дугайында өң чутула сан-түнелдер мында кирип турар. Ол номнуң хемчээ-ли — 56 парлаар ама. Чонуң хар-назы болган национал составын дугайында, нитилелдиң продуктузунуң болган национал орулгаларын адыр-адыр айы-биле тургузуунуң дугайында түнелдери болган улус ажил-агыийнын кол-кол курлавыраарын дугайында түнел саннарын ук номда немештир киригилээр. ССРЭ-ниң база АКШ-тың болган капиталисттик өске-даа чурттары экономиказынын, культуразынын денелени көргүскен материалдарын калбарткан. Ол номда өң чутула көргүзү-лери тускай тайлабыр-биле кириген.

АКША-ЭТ-ХЕРЕКСЕЛ ЛОТЕРЕЯЗЫНЫҢ ОЙНААШКЫНЫ

КРАСНОДАР. (СЭТА). 1960 чылдың акша-өт-херексел лотереязынын үшүк үндүргүзениң ойнаашкынын тиражы сентябрь 17-де мында эгелээр.

10 шакта Краснодарны шит театрынын залында чүс-чүс амылтын чоннарын мурунуга ойнаашкыны тырмыкылар доолганын эгелээр. Уш бичин урууглар — школа намы четпөөн бичин кижилер баштайгы саныг билеттерин ушуп келгенер. Баштайгы ойнаашкыны — 100 автоматтыг демир жүктер — 126644 сериялыг билеттерге таварып берген.

Тиражтың дөрт хүнүгү дүргүзүндө нити түңү 120 миллион рубльдин 3200 муу ойнап алышыкынары таваржыр.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

Аңаа «Волга» деп 16 автомашиналар, «Москвич» деп 32 автомашиналар, чалгыс квартиралыг 80 чуртталга бажынары, 160 пшанно, база мотоциклдер, соодукчулар, хеп чурр машиналар ойнап адынар.

эжелекчилерге амылдап турган кижилерге келерле көргүр дугайында ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Чарлы бар. Ындыг кижилерге ак-сеткидиг амылдар, нитилелдиң амылтыг кезиктүү болур органы берип турар.

Казьмин мында болур деп черде боодаан. Ол өзүн үе ыт чок олурдуг хенертен айтырган: — Ам моон сонгаар чүңү кылдыр мен? Меге паспортту бээр адырмын, биеги Казьмин боу берип, амылдап болур мен бе?

— Ол талзы-биле силерге дуулаар бис.

Курениниң аймыл чок чорук комитетиниң эргелениң бажы-ниминде үне бергеш, чаштынын чо-раан он чеди чылдарын дүргү-зүндө бир-ле дугаар бодун кижжи кылдыр ол болаттынын. Оон эш-тиден аар чүктешки барып